

El símbol de l'Espai Natural Protegit és l'ànec roncaire (xarrasclet), perquè és l'única aquàtica que cria als Aiguamolls de l'Empordà.

L'avifauna

Fins al present s'han observat 294 espècies d'ocells diferents a la zona d'aiguamolls de la Badia de Roses i àrea d'influència, les quals coincideixen amb l'Espai Natural Protegit. Aquest nombre d'espècies és el més elevat de cap zona en concret de Catalunya, i un dels més alts de la Península Ibèrica.

De les 294 espècies, hi ha 90 nidificants actualment, 133 hivernants, 256 migrants, 34 sedentàries i 30 visitants d'indrets propers. Evidentment hi ha espècies que tenen poblacions sedentàries a l'Empordà i també poden trobar-s'hi poblacions migrants o hivernants, i en aquest cas es compten en ambdues o més categories.

Tot seguit parlarem dels diferents grups d'espècies que poblen els estanys i llacunes, maresmes i canyissars de la plana de la Badia de Roses, fent especial referència a les aus aquàtiques. La raó de fer-ho per grups taxonòmics i no per zones, és la gran interacció que hi ha entre les diferents àrees d'aiguamolls de l'Alt Empordà, de forma que moltes espècies es troben en trànsit constant entre les llacunes litorals i els estanys interiors o els boscos de ribera per exemple.

Les calàbries

Es tracta d'una família d'aus marines present a la costa de la Badia de Roses, gairebé sempre mar endins. Només en ocasions comptades s'han observat en aigües interiors (desembocadura del Fluvià, de la Muga i Grau de Santa Margarida).

La calàbria agulla (*Gavia arctica*) és freqüent i regular com hivernant, mentre que la petita i la grossa (*G. stellata* i *G. immer*) són rares i irregulars.

Els cabussos

L'únic nidificant a la zona és el cabusset (*Tachybaptus ruficollis*), malgrat conèixer una citació de cria, el Grau de Sta. Margarida, de cabussó emplomallat (*Podiceps cristatus*), freqüent en mar a l'hivern.

Les altres dues espècies observades, el cabussó coll-negre (*Podiceps nigricollis*) i l'orellut (*P. auritus*) són hivernants, regular encara que en poc nombre el primer, i molt rar el segon.

Les baldrigues i els ocells de tempesta

Des de la costa es poden observar les dues espècies de baldriga, la cendrosa (*Calonectris diomedea*) i la pufí (*Puffinus puffinus*). Així mateix hi ha alguna observació d'ocell de tempesta (*Hydrobates pelagicus*) i una captura de petrell cua-forta (*Oceanodroma leucorhoa*) a l'estany d'en Túrries (desembre 1980) durant una tramuntana (1.ª citació a Catalunya).

Els mascarells i els corbs marins

El mascarell pot ésser observat des de la platja de la Badia durant les migracions, o a l'hivern quan bufa la tramuntana o el llevant.

El corb marí gros (*Phalacrocorax carbo*) és freqüent a l'hivern i en migració, èpoques en què sovinteja les llacunes litorals i els trams finals dels rius, per pescar-hi.

El corb marí emplomallat (*Phalacrocorax aristotelis*) és rar a la Badia.

Les ardèides

Als aiguamolls s'han observat les nou espècies bàsiques de l'ornitofauna europea i més d'exceptuals: el bitó americà (*Botaurus lentiginosus*) (un exemplar capturat en un estany sala-

brós prop de Roses l'hivern del 61) i el martinet dels esculls (*Egretta gularis*) (una observació probable d'un ex. de fase fosca a l'Escala durant el maig de 1977, i un exemplar de fase fosca, perfectament identificat, observat des del 24 de maig al 3 de juny del 1984 a la zona dels estanys de Castelló, Palau i Vilaüt).

Pel que fa a les altres espècies, l'agró blanc (*Egretta alba*) és un migrant molt rar, i el martinet ros (*Ardeola ralloides*) bastant freqüent en èpoques de pas, encara que també es pot veure algun exemplar estiujant.

Les dues úniques espècies amb nidificació comprovada, ambdues de canyissar, són el martinet menut (*Ixobrychus minutus*) i l'agrí roig (*Ardea purpurea*), amb 5 i 10-12 parelles respectivament. Aquestes dues espècies han sofert una forta minva en els darrers anys, i actualment semblen estabilitzades. Segurament, sobretot l'agrí roig, han estat afavorides pel conreu de l'arròs, en tenir més superfícies de pesca.

Com a nidificants probables hi ha el bitó (*Botaurus stellaris*), l'ardeida que amb el seu bram ha originat la llegenda del bruel, i el martinet de nit (*Nycticorax nycticorax*). La primera espècie és rara i irregular, però ben segur n'hi o acabarà niant als extensos canyissars dels estanys de Castelló i Palau. La segona espècie, el martinet de nit, manté una població estival als aiguamolls altempordanesos, sense que es decideixen a instal·lar-s'hi de forma definitiva. El mateix passa amb els martinets blancs (*Egretta garzetta*) i els esplugabous (*Bubulbus ibis*). Aquestes tres espècies nien encara al Baix Ter, en poc nombre

Aiguamolls

a causa de les condicions adverses de contaminació i manca d'àrees prou tranquil·les, i hom espera que la nombrosa població flotant no nidificant a l'Alt Empordà s'instal·li aviat a l'illa de Caramany, al riu Fluvià, on podria formar una colònia florent i ben protegida.

El bernat pescaire (*Ardea cinerea*), malgrat conèixer algun cas de nidificació esporàdica, és —juntament a l'esplugabous i el martinet blanc— l'ardeida hivernant per excel·lència.

Les cigonyes

La cigonya blanca, també coneguda com ganta a l'Alt Empordà, és una espècie que fins fa pocs anys era freqüent en migració a la comarca, però actualment, a causa del fort declivi de les poblacions centreuropees, són més rares en pas a casa nostra.

A l'Empordà, la cigonya hi havia niat, encara que en poc nombre i de forma irregular. Es coneix un cas de nidificació a les closes de la Gallinera, l'any 1960. Posteriorment, i després de romandre-hi una parella adulta durant la primavera-estiu del 76 i del 77, i de la temptativa de reintroducció, amb exemplars joves, del 78, una parella va niar a la Torre Mornau l'any 1979. Malauradament els pollets varen morir al cap de pocs dies de néixer a causa d'una intromissió humana. Actualment és en estudi un programa de reintroducció amb base fixa.

La cigonya negra (*Ciconia nigra*) és rara en pas.

El capó reial i el bec planer

El capó reial (*Plegadis falcinellus*) és molt rar en època de pas, i el bec planer (*Platalea leucorodia*) molt rar com a hivernant (un exemplar jove de l'any va hivernar a la zona l'hivern 80/81 i acabà afusellat per un faunícida) i rar en pas.

Els flamencs

Dels flamencs (*Phoenicopterus ruber*) hom disposa de dades per afirmar

que fins als anys 60, i als estanys on avui s'aixeca la urbanització "Sta. Margarita" hi sojornaven pràcticament durant tot l'any, un grup d'uns 300 exemplars. Actualment és bastant freqüent en pas i poc freqüent com a hivernant.

Les anàtides

Dins d'aquest important grup d'aus aquàtiques s'han observat 27 espècies als aiguamolls altempordanesos: 3 de cignes, 3 d'oques i 21 d'ànecs pròpiament dits.

Els cignes solen baixar els anys freds. L'hivern del 62/63 varen baixar les tres espècies: el mut (*Cygnus olor*), el cantaire (*C. cygnus*) i el petit (*C. columbianus*). Durant la darrera onada de fred del gener del 1985 varen arribar a les llacunes litorals d'entre la Muga i el Fluvià, 5 exemplars de cigne petit (3 ad. i 2 joves). Al cap de pocs dies només hi quedava un exemplar (a hores d'ara ja sabem de tres exemplars morts a escopetades, i no costa gaire d'endevinar la sort del quart, i això tractant-se d'una espècie protegida per la llei).

D'oques també n'hi ha tres espècies observades, dues molt rares com a hivernants o de pas, l'oca salvatge (*Anser fabalis*) i l'oca de galta blanca (*Branta leucopsis*), i una relativament freqüent i regular com hivernant, l'oca vulgar (*Anser anser*).

Dels ànecs cal esmentar primer els nidificants: el coll-verd (*Anas platyrhynchos*) (unes 250 parelles el 1984, i possiblement unes 400 el 85) i el roncaire (7-8 parelles el 84) (*Anas querquedula*).

Del xarret marbre (*Anas angustirostris*) se'n coneix una temptativa de nidificació la primavera del 80. Altres ànecs que havien niat o intentat niar durant els 70 són el grisè (*Anas strepera*) i el bec vermell (*Netta rufina*), els quals són, juntament al xarret comú, al cullerot, el cap roig i l'ànec blanc, candidats a la nidificació després de la protecció.

A l'època de pas i a l'hivern es poden veure, en major o menor nombre, la majoria d'ànecs del Paleàrtic occidental. Com a hivernants, cal comptar-la per ordre d'abundància: ànec coll-verd, xarret comú, piulaire, cullerot, grisè, cap roig, ànec blanc i ànec de plomall.

Cal destacar la presència hivernal d'ànecs marins com el negre i el fosc (*Melanitta nigra* i *M. fusca*) i l'èider (*Somateria mollissima*), així com de becs de serra, bàsicament el gros i el mitjà (*Mergus merganser* i *M. serrator*).

Les rapinyaires diurnes

A l'àrea protegida hi crien cinc espècies de rapinyaires, només una d'elles lligada al medi aquàtic: l'arpella (*Circus aeruginosus*), la qual malgrat ésser relativament freqüent com a

migrant i hivernant, és rara com a nidificant, havent-hi una sola parella reproductora a l'Empordà, del total de sis que se'n coneixen a Catalunya.

Les rapinyaires nocturnes

A l'àrea protegida s'hi ha comprovat la nidificació de tres espècies: l'òliba, el mussol i el xot, i és probable que també ho faci el mussol banyut (*Asio otus*).

L'únic mussol d'aiguamoll, l'emigrant (*Asio flammeus*) s'hi troba en èpoques de pas i a l'hivern.

Els rasclons i les polles

D'aquesta família els nidificants comprovats són el rascló (*Rallus aquaticus*), la polla d'aigua (*Gallinula chloropus*) i la fotja (*Fulica atra*), i com a probable el rasclot (*Porzana pusilla*). Les altres espècies són de pas. La polla blava (*Porphyrio porphyrio*) sembla ésser que era present als aiguamolls empordanesos fins als anys 60. Fou eliminada per culpa de la caça.

La grua

Aquesta espècie (*Grus grus*) és rara com a hivernant i poc freqüent com a migrant. El seu comportament esquerp la fa difícilment compatible amb l'excessiva humanització de la plana empordanesa.

El sisó i el pioc salvatge

El sisó (*Tetrao tetrao*) és una espècie rara però força regular com hivernant a les sulsurens litorals, on també es coneix una citació de pioc salvatge (*Otis tarda*).

Els limícols

El gran grup de les limícoles, també conegudes com molleroses a l'Empordà, són molt ben representades als aiguamolls empordanesos, on s'han vist 62 espècies diferents, de les quals hi ha cinc nidificants comprovats: el cames llargues (*Himantopus himantopus*), el torlit (*Burhinus oedipnemos*), el corriol camanegre (*Charadrius alexandrinus*), el corriol petit (*Ch. dubius*) i la xivitona (*Actitis hypoleucos*).

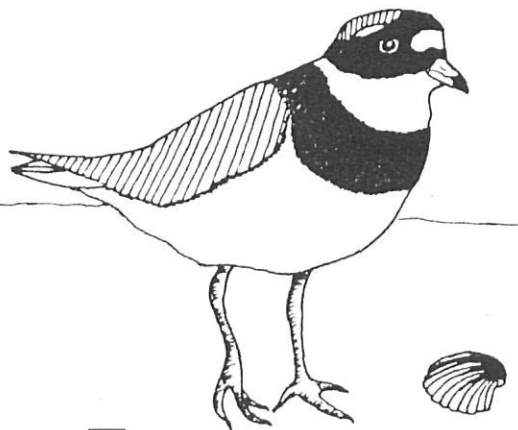
Els paràsits

Cites molt escasses del paràsit cuapunxegut (*Stercorarius parasiticus*) i del gros (*S. skua*), empaitant gavians, gavines i xatracas a la costa. De vegades posats a la platja.

Els gavians i les gavines

Un total de 10 espècies del gènere *Larus* han estat vistes als aiguamolls. Sens dubte les més abundants són la gavina riallera (*Larus ridibundus*) i el gavià argentat (*Larus argentatus*), la primera migrant i hivernant, i la segona visitant des de les importants colònies de cria veïnes.

És curiosa la inexistència com a hivernants regulars a la Badia de Roses

de la gavina capnegra (*Larus melanocephalus*) i del gavià fosc (*Larus fuscus*), els quals es troben fins a Blanes, i són freqüents a les platges sorrenques catalanes al sud de la Costa Brava.

El gavià argentat ja té algunes parelles instal·lades als aiguamolls, com a nidificants, i és fàcil, que seguint les passes de les poblacions de la Camarga i del Delta de l'Ebre, aviat nidifiquin les gavines rialleres, i a més llarg termini la gavina capblanca (*Larus genei*).

Els xatrac

Els xatrac, actualment presents només durant els passos, o també a l'hivern com en el pas del xatrac bec-llarg (*Sterna sandvicensis*), són els pobladors potencials més esperats en la zona protegida quan s'acabin les obres d'arranjament que tindran com a resultat la reparació d'illetes a les llacunes salabroses. Així el curroc, el xatrac comú, el bec-llarg i el menut podran tornar a les maresmes empordaneses.

Els fumarells

Els fumarells es poden considerar freqüents durant els passos, tant el negre (*Chlidonias niger*) com, sobretot, el cara-blanc (*Ch. hybrida*), amb cria probable aquest darrer. El fumarell alablanc (*Ch. leucopterus*) és poc freqüent, però regular durant el pas, sobretot durant el primaveral.

Els àlcids

Des del litoral, l'espècie hivernal més típica és el gavot (*Alca torda*), el qual sovinteja les aigües properes a la costa. El gavotí (*Alle alle*) ha estat citat en una ocasió i és considerat molt rar.

El blauet i el gaig blau

A l'àrea protegida encara hi resta alguna parella nidificant de blauet (*Alcedo atthis*), a les vores sorrenques dels rius, i de gaig blau (*Coracias garrulus*) en forats d'arbres.

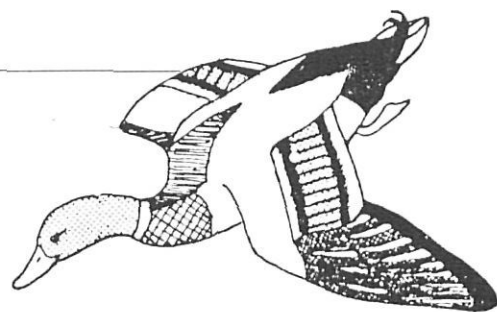
La població nidificant de blauet, possiblement sedentària, es veu incrementada notablement durant l'època de pas i l'hivern. En canvi, el gaig blau en ésser estival, desapareix durant l'estació freda.

Els passeriformes

Entre els passeriformes, cal esmentar com a nidificants les espècies típiques d'hàbitat humit, com la cuereta groga (*Motacilla flava*), el rossinyol balquer (*Cettia cetti*), i el vulgar (*Luscinia megarhynchos*), el boscarler mostatxut (*Acrocephalus melanopogon*) i el vulgar (*Locustella luscinioides*), la boscarla de canyar (*A. scirpaceus*), el balquer (*A. arundinaceus*), el teixidor (*Remiz pendulinus*) i la mallerenga de bigotis (*Panurus biarmicus*). Cal destacar la nidificació de la trenca (*Lanius minor*). Les espècies citades de passeriformes pugen a 111. D'entre les migrants cal destacar per la seva raresa la piula gola roja (*Anthus cervinus*), la bosqueta grossa (*Hippolais icterina*) i el papamosques menut (*Ficedula parva*).

Les migracions

Tot el que s'ha escrit fins ara contribueix a demostrar l'interès ornitològic, creixent d'ençà de la protecció, dels aiguamolls empordanesos. Podem dir que les zones humides de la plana atempordanesa tenen importància intrínseca per les espècies que contenen, cosa que els dona importància comarcal i nacional, però també tenen importància internacional com a refugi de moltes espècies migradores

durant els seus viatges anuals de les àrees de cria a les d'hivernada.

En començar l'article s'ha parlat de l'especialització de les aus aquàtiques i llur dependència del medi en què viuen. Això fa més fàcil d'establir que durant les migracions aquestes aus necessiten aturar-se a descansar i menjar en àrees d'aiguamoll.

Els aiguamolls empordanesos juguen un paper molt important com a etapa entre la Camarga i el Delta de l'Ebre, pels milers i milers d'aus aquàtiques que aprofiten la riba del Mediterrani occidental per migrar.

El paper com a refugi migratori dels aiguamolls empordanesos s'accentua durant la primavera per un factor orogràfic climàtic, per raó dels Pirineus i de les tramuntanes. Durant els mesos de març i abril hi sovintegen els vents de tramuntana, la qual és especialment intensa als colls pirinencs (Banyuls, el Portús, ...) i al Cap de Creus, llocs indefugibles com a pas pels ocells.

Els estudis i observacions fets demostren que durant les tramuntanades, els ocells migrants amb direcció al Nord, no poden, o tenen molt difícil, la travessa dels Pirineus, i per força s'han de sedimentar a la plana. És fàcil d'endevinar la trista sort que esperaria els milers d'ocells que, arrecerats a la plana marjalenca, esperen l'amainament del vent, si no tinguessin tots aquests racons d'estanys, llaunes, canyissars, basses, gorgues, closes i boscos de ribera on poder buscar refugi i aliment.

Protegint els aiguamolls empordanesos, indubtablement, s'ha fet un pas també per a la protecció de l'avifauna europea. Esperem que l'anunciat i ja incipient renaixement ornitològic de la plana empordanesa, serveixi i esperoni cap a un renaixement i conservació, ja no de l'avifauna si no del medi en general, al nivell més ampli possible.

Tant de bo que s'esvaeixin les negrors que amenacen tants i tants racons plens de vida, i que les espècies que arribin a l'Empordà siguin més que un signe de recuperació de la zona, un signe de salut de les espècies i dels ambients.

JORDI SARGATAL i VICENS

